

Måndagen den 27 januari 1958

HOS 70-ÅRIGA KATTRINÄ I KLÖVHÄLL *Förfäder och fattigstugummor i kavalkad i parstugans dunke*

Under sin mors porträtt, målat av maken konstnär Ernst Söderberg, sitter Katrinä i Klövåhålla — fru Edit Söderberg, Sköldinge. Bilden är tagen i samma rum i den gamla parstugan, där fru Söderberg föddes för 70 år sedan.

I början av 1800-talet stod Olof Ersson i Hvalsta, Sköldinge, och smide spik i gårdssmedjan, samtidigt som han sjöng psalmer med sin mäktiga stämma. Allra helst sjöng han 1 Sinai stod Herren Gud — kanske därför att det gick lätt att svinga släggen i takt till den. Över de spikar som formades vid psalmsång letar sig nu flammorna från den öppna spisen i Hvalsta flygelbyggnads instuga och sprider ett svagt violensken på grova plankväggar och vackra gamla möbler.

Under det låga taket vilar en stämning av folkviseton och sänger i moll till psalmodikon, av hundraårsminnen och levande tradition. Och framför brasan sitter fru Edit Söderberg och berättar om sina förfäder och om gummorna på fattigstugan, alla de som gett henne underlag för historierna hon berättar på sin mors äktsörmländska dialekt. Men då kallar hon sig Katrinä i Klövåhålla. Och Katrinä skall fylla 70 år om tors-

dag, då hon förresten tänker vara på annan ort.

Ivar Ringmar på Hvalsta, bror till fru Söderberg, är femte generationen på gården. Förste ägaren i släkten var Olof Ersson från Tjugesta i Flå. fru Söderbergs morfars mor Amanda hette fru Söderberg, Richard Andersson faderns häradsdomare liksom sin far.

På 1820-talet blev parstugan klar vid Hvalsta, men den erbjöts 1889 av en ny byggnad.

Forts. å sista sidan

Hos 70-åriga ...

Forts. fr. sid.

efter inflyttningen i den, bara lilla Edits morfar och mor kvar i gammelstugan. Söderberg var den sista av syskon som föddes i den gamla parstugan, hennes och mormors Ernsts yngste son Olof den som föddes där efter inflyttningen på nytt i stugan år 1820.

När det var som mest, bodde 15—16 personer där. Det fanns svängtrum ändå i instuga, arken, stuga, millakammare, natts och andra utrymmen. Men stod det gustavianska sängarna placerade litet här och var, så dagarna fint uppbyggda så som möjligt. Ju högre bädd, desto rikare hus!

Hos gummorna i fattigstuga

Som liten flicka med brudkigt hår sprang lilla Edit ner till gummorna i fattigstugan när tillfälle gavs. Det fanns fattigstugor i Sköldinge då, mindre för de gamla från Hvalsta och en större för övriga socknen. Den fattigstugan var två våningar. På nedre botte-

en stor kammare för gubbarna och en liten för Skolpetter, en avdankad, försupen gammal skollärare, som hade privilegiet med eget rum.

Men det var en trappa upp som Edit skulle. Där stod det säng vid säng, och under varje nattläger fanns en kaffepetter. När tösen kom dit sattes fyr under kokarna, och medan hon delade gummornas sura kaffe, lyssnade hon till deras historier från sen länge svunna dar. Stort tack är fru Söderberg skyldig gamla Anna-Maja, sorsångerskan och soldatänkan i fattigstugan, som berättade så mycket för den intresserade flickan.

Bland minnena från fattigstugan intar fattigutdelningen en framskjuten plats. Det skulle delas ut sötäpplen till de gamla, som fick någon liter var, och långt innan kärran med äpplena kunde väntas, satt gummorna på fattigstugbron, sade små elakheter eller lustigheter, alldeles som vanligt, alltmedan de spejade ner åt vägen efter det efterlängtade ekipaget.

Fru Söderbergs mor hade också så mycket att berätta, som bet sig fast i dotterns huvud, liksom så gamla släkten, T. ex. mormor Maj-Stina och hennes moster Brita-Stina. Den senare blev bortgift i ordets rätta bemärkelse redan som 16-åring. Hon var en mycket intelligent flicka, men ingen begrep sig på henne. Som änka blev hon barnsköterska åt fru Söderbergs bröder, och trots att tösen Edit bara var fem år gammal då, tog Brita-Stina hand om hennes undervisning.

Det blev katekesläsning efter tidens sed, och till varje budord fick hon lära sig en psalmvers. Så skulle det bli "examen". Edvard i Väla och hans Johanna inbjöds, liksom mormor och morfar. Examenprovet klarades med glans, och än i dag kan fru Söderberg läsa den långa katekesversen hon föredrog den gången.

Att vörda fäderna, att älska Gud, det var frön som den gamla bondekulturen sådde hos flickan Edit och som sedan, liksom farmor Annikas gamla Sköldingeäppleträd gjort nu i sommar, burit rik frukt. Hon gick igenom folkskolan, en klass i flickskola i Nyköping och kom sedan på privat seminarium i Stockholm för att bli lärarinna. Första anställningen var på anrika Åkerö som hemlärarinna och därefter hos en familj Topelius i Finland — släkt med den store diktaren — under två år. Till Svenska skolan i Hamburg kom hon sedan och undervisade i svenska språket. Eleverna var i åldrarna 5—60 år, men de hade förstas skilda lektionstider. Hon var i Tyskland under första världskriget och såg mycket av dess fasor.

Den 22 oktober 1915 anmälde sig som elev en ung svenskätt-

ling, Ernst Söderberg. Inte förstod hon då att denne vandrande konstnär skulle bli hennes make. Det blev dock så — men först tio år senare! Under resor till olika länder som stipendiat har fru Söderberg fått följa honom, och det är inte utan att hon nu längtar tillbaka till Spanien, till sol och värme. För i den gamla parstugan i Hvalsta, detta levande museum, som blev restaurerat tack vare hr Söderbergs brinnande intresse, har man kännning av vinterkylan. Och så har fru Söderberg fått "psykofobi" också, d. v. s. fruktan eller avsky för köld och i synnerhet för kallt vatten!

Katrinä i Klövhälla "föddes" av en slump

1905 var det basar i Sköldinge och Editflickan skulle sälja pepparkakshjärtan och granna marknadskarameller. Från Skansen hade kommit bygdemålsberättaren Magnis på Nabben. Ute i vimlet möttes de båda, och vad det flög i den 17-åriga Sköldingetösen vet väl ingen, men hon utbrast hjärtligt: — Kära söta Magnis, är du här! Magnis blev förvånad så klart, för ingen av dem kände varandra, men i örat på honom viskade tösung: — Låtsas att vi är bekanta och kalla mig för Katrinä i Klövhälla. Allt var en stundens ingivelse, men Katrinä uppträdde på basaren tillsammans med Magnis med ett i hast improviserat program med visor och historier.

"Nypremiär" 1934

Under sin tid i utlandet tog hon sånglektioner och spelade också teater mycket. Våren 1934 engagerades hon till en fest på Asa, tydligen med anledning av sitt program på basaren nära 30 år tidigare, och det blev upptakten till hennes kringflackande som bygdemålsberätterska. På Skansen har hon uppträtt flera gånger, liksom i radio. Och f. ö. har hon rest för föreläsningföreningarna, ofta uppträtt på spelmansstämmor — det ligger henne särskilt varmt om hjärtat — och haft engagemang i de mest skilda sammanhang. Magnis på Nabben tyckte hon skulle ta engagemang på Skansen, men det blev seminariet istället.

Man känner fädernas närvaro

— Det är så underligt att gå här inne. Man känner förfädernas närvaro så intensivt och deras minnen lever starkare i mig än någonting annat, säger 70-åringen. Den största uppgiften för mig blev att bli Ernsts hustru och mor åt våra barn. Det är mycket att tacka för, både det och annat. Inte har jag behövt be Gud om nånting, jag har helt enkelt inte vågat, eftersom han vet vad vi skall ha ändå. För att det finns en ledning i våra liv, det vet jag. Och skall man lära sig att verkligen tro på Guds försyn, då skall man göra som jag, gifta sig med en fattig konstnär.

Men jag säger som Max Hansen, jag har haft så roligt Och har jag kunnat vara till

n den 27 januari 1

'Sjuk' spelman kom åter till Flens lasaret

Malmabygdens spelmans gästade på söndagen lasaret i Flen och gick runt de olika avdelningarna och spelade för patienterna. Av medlemmarna i spelmannslaget har nyligen legat sju patient på lasaret, det var förresten första gången efter tillfrisknandet som han kom med och spelade. Han passade på att ta med sig sina spelmanskamrater till lasaret för att tacka för senast. Spelmanslaget var senare på kvällen med och underhöll medlemmarna i Flen-Malmköpi-MHF-avdelning, som höll möte i församlingshemmet.

någon glädje med mina visor och historier, då är jag tacksam för det.

De ekorrhypiga ögonen, det troskyldiga ansiktet som plötsligt drar ihop sig till ett enda stort leende, så har publiken lärt känna Katrinä i Klövhälla. — Hur kan så svarta ögon växa i Sörmland, sade en gång Carl Larsson i Sundborn, när fru Söderberg fick gästa denne store konstnär. — Ajo, men de har den sörmländska grisinfattningen också, replikerade Sköldingeflickan.

Men när vi sitter och pratar kan de spelande ögonen plötsligt bli allvarsamma och skrattrynkorna utslätade. Då stiger minnen från fordom fram, då drar förfäder och fattigstugummor förbi i en minnenas kavalkad över breda golvtilljor och mellan schablonerade väggar i parstugans dunkel.

Ärrpe

FOLKET

FOLKET Måndagen den 27 januari 1958

Katrinä fyller 70

Katrinä i Klövålla i berättar-
tagen.

Unga flickor kan vara äldre än pojkarna tror! Det bevisar "Katrinä i Klövålla", alias fru Edith Söderberg, Hvalsta, Sköldinge, när hon på torsdag fyller 70 år.

Noga räknat är det fru Söderberg, som är 70 år. Katrinä i Klövålla är yngre. Hon föddes år 1905 vid en basar i Sköldinge. Man hade kallat ner en historieberättare, "Magnis på Nabben", att roa publiken. När han stötte samman med fru Söderberg fick denna infallet att låtsas bekantskap och fick den överrumplade "Magnis" att kalla sig "Katrinä i Klövålla". Så den glada historieberätterskan får nog sägas vara ett stundens barn. Sedan dröjde det faktiskt ända till 1934 innan "Katrinä" på nytt uppträdde offentligt. Det var vid en fest på Asa folkhögskola. Men sedan dess har hon låtit höra sig lite varstans i Sörmland.

Fru Söderberg slutade folkskolan 1900, hade därefter tre års privat undervisning, klarade med glans sista klassen i Nyköpings flickskola och utbildade sig sedan till privatlärarinna. Den första uppgiften som sådan fick hon på Akerö, där de två yngsta pojkarna Enderlein skulle hjälpas in i läroverket i Nyköping.

Efter ett par år i Finland kom fru Söderberg till Hamburg som lärarinna i svenska skolan där — Hamburg hade på den tiden en svensk koloni på 8.000 personer. Där fick hon uppleva första världskrigets utbrott och där vistades hon ända till revolutionsutbrottet 1918. I Hamburg träffade hon också sin nuvarande man, sörmlandskonstnären Ernst Söderberg. Det var år 1915 de träffades och tio år senare stod bröllopet. Det blev några års resor i Frankrike och Spanien, men 1930 slog sig paret ner för gott i fru Söderbergs fädernegård Hvalsta, som gått i arv i fem generationer. Där emot har "Klövålla" inte så mycket med traditionen att göra. Det är helt enkelt en kliven sten i sjön Valdemaren!

Födelsedagen firar fru Söderberg i Stockholm.

